Geologiska Föreningen i Stockholm Förhandlingar

Publication details, including instructions for authors and
subscription information:

<http://www.tandfonline.com/loi/sgff19>

Anmälanden och kritiker

A. G. Nathorst & E. Svedmark

Published online: 06 Jan 2010.

To cite this article: A. G. Nathorst & E. Svedmark (1888) Anmälanden och kritiker, Geologiska Föreningen i Stockholm Förhandlingar, 10:6, 450-454, DOI: [10.1080/11035898809445423](https://doi.org/10.1080/11035898809445423)

To link to this article: <http://dx.doi.org/10.1080/11035898809445423>

PLEASE SCROLL DOWN FOR ARTICLE

Taylor & Francis makes every effort to ensure the accuracy of all the information (the "Content") contained in the publications on our platform. However, Taylor & Francis, our agents, and our licensors make no representations or warranties whatsoever as to the accuracy, completeness, or suitability for any purpose of the Content. Any opinions and views expressed in this publication are the opinions and views of the authors, and are not the views of or endorsed by Taylor & Francis. The accuracy of the Content should not be relied upon and should be independently verified with primary sources of information. Taylor and Francis shall not be liable for any losses, actions, claims, proceedings, demands, costs, expenses, damages, and other liabilities whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with, in relation to or arising out of the use of the Content.

This article may be used for research, teaching, and private study purposes. Any substantial or systematic reproduction, redistribution, reselling, loan, sub-licensing, systematic supply, or distribution in any form to anyone is expressly forbidden. Terms & Conditions of access and use can be found at <http://www.tandfonline.com/page/terms-and-conditions>

Anmälanden och kritiker.

BERNHARD LUNDGREN. *Öfversigt af Sveriges mesozoiska bildningar*. (Lunds universitets årsskrift, tom 24, 1888).

»Då denna öfversigt hufvudsakligen innehåller en sammanställning af de senare årens undersökningar öfver Sveriges mesozoiska bildningar, har jag ej ansett lämpligt att afbryta sammanhanget genom anförande af citat. I den bifogade literaturförteckningen anföras de viktigaste arbeten, som legat till grund för ofvanstående framställning.»

Med dessa slutord angifver författaren sjelf afsigten med sitt arbete: en efter vetenskapens närvarande ståndpunkt utarbetad öfversigt af våra mesozoiska aflagringar jemte sammanställning af den nyare litteraturen rörande desamma. De tre hufvudgrupper, som behandlas, äro följaktligen »I. Kågerödsgruppen, II. De stenkolsförande bildningarne, III. Kritsystemet.»

I. Hithörande aflagringar gå i dagen på 4 eller 5 skilda områden, nemligen 1) norr om Höganäs, 2) kring Kågeröd, 3) kring Bälteberga, Ottarps socken, 4) vid Hoby, nordvest om Lund och 5) troligen ock i sydöstra Skåne vid Kullemölla och Tosterup. Dessutom äro de observerade på en mängd ställen under de kolförande lagren i nordvestra Skåne och höra antagligen, ehuru åldern på grund af bristande fossil icke med säkerhet kunnat bestämmas, till den del af keupern, som omedelbart underlagrar rät. Vid Bjuf hafva lagren genomborrats 178 meter utan att hafva blifvit genomträngda. Öfversigt af de på olika ställen förekommande bergarterna äfvensom deras lagerföljd o. s. v. lemnas. Äfven på Bornholm finnas snarliktande bergarter, som af FORCHHAMMER räknats till keupern.

II. De stenkolsförande bildningarne, hvilka höra dels till rät, dels till lias, kunna »lämpligast behandlas under tre rubriker neml. 1) Höganäsgruppen eller den egentliga stenkolsförande bildningen, 2) Hörssandstenen och 3) Kurremöllagruppen».

1. Denna förekommer nu på två skilda områden, nemligen i nordvestra Skåne och vid Stabbarp. En kort redogörelse för gruppens bergarter lemnas, och prof på kolfötsernas lagerföljd meddelas. Vidare redogöres för referentens, på de fossila växterna grundade, bestämningar af kolfötsernas inbördes ålder, med angifvande af de

viktigaste växtsläktena. Faunan i denna del af provinsen belöper sig till 76 arter, mest musslor, medan brachiopoder (2 arter) och gastropoder (1 art) äro ytterst underordnade; i de yngre lagren finnas dessutom 8 cefalopoder, de flesta tillhörande släktet *Arietites* bland ammoniterna. 7 arter insekter, mest skalbaggar, äro äfven beskrifna (sedan dess äro flere nya insekterarter funna, *Ref.*). I det stora hela tillhöra kolfötsor, landväxter och insektemningar gruppens undre afdelning, de marina djuren den öfre. Efter att hafva framhållit, att lagerföljden endast förmedelst fossilen kunnat utredas, lemnar förf. en öfversigt af olika zoner och bankar inom hela Skåne, men då denna i hufvudsak är öfverensstämmande med den uppställning, som redan lemnats i Geol. Fören. Förh. Bd 5, sid. 282 och Bd 6, sid. 137, nöjer sig referenten med att påpeka, att den af MOBERG beskrifna liasfaunan i sydöstra Skåne (Kurremöllagruppen) ställes öfver »ammonitbanken» vid Dompäng, dock ej såsom omedelbart följande på densamma, utan skild genom zonen med *Amaltheus oxynotus* Sow., hvartill i Sverige ännu ej funnits någon motsvarighet. Vidare saknas i författarens öfversigt det äldsta, 1886 upptäckta, växtförande lagret vid Bjuf,¹⁾ hvilket af referenten benämnts lagret α och hvilket karakteriseras genom den öfvervägande förekomsten af *Dictyophyllum exile* BRAUNS sp. Zonerna med *Thaumatopteris Schenki* och med *Equisetum gracile* böra ej föras till äldre rät, såsom väl genom tryckfel skett, utan till mellersta.

2. Hörssandstenen motsvarar i faunistiskt hänseende avicula-banken, ostreabanken, lag med *Cyclas Nathorsti* och cardiniabanken inom föregående område, sålunda hufvudsakligen »cardinien-lias». Äfven för Hörsområdets bergarter och lagerföljd lemnas öfversigtlig redogörelse, och de mest karakteristiska fossilen anföras. Sid. 17 uppgifves genom tryckfel, att NILSSON beskref de första växtfossilen 1815, det skedde dock först 1819, såsom äfven af litteraturförteckningen framgår. Riktigt framhålles, att denna bildnings yngsta lager möjligen alltestädes genom denudation blifvit förstörda, hvarföre dess ursprungliga mäktighet ej låter sig numera beräkna.

3. Kurremöllagruppens djurfossil hafva upptäckts och beskrifvits af MOBERG, ur hvars då ännu ej publicerade arbete författaren haft tillfälle hemta sina uppgifter. Liksom bergarterna afvika från 1 och 2 och i stället öfverensstämma med Bornholms, är detta äfven fallet med faunan, hvilken enligt MOBERG utgöres af ej mindre än 64 arter. »MOBERG anser Kurremöllagruppen representera en sammanfattning af zonerna med *Ammonites Bucklandi* till och med den med *A. Jamesoni* och, ehuru i Kurremöllafaunan ingår ett betydligt antal undre lias fossil, dock snarast såsom equivalent med undre delen af mellersta lias.»

I förbigående nämnas äfven några ord om jurabildningarne på Bornholm och på Andö i Lofodden.

¹⁾ Floran vid Bjuf, häft. 3, sid. 127.

III. »De i Sverige förekommande kritbildningarne, som ursprungligen utgjort en sammanhängande aflagring, kunna på grund af deras nuvarande uppträdande och såväl petrografiska som paleontologiska olikheter fördelas i 3 områden, som, efter den mest betydande orten inom hvartera området, kunna betecknas såsom 1) Malmö-, 2) Ystads- och 3) Kristianstads-området, men hvilkas inbördes sammanhang ännu ej kan anses fullt tillräckligt utredt. Denna fördelning är dock, såsom nämnt, ingalunda ursprunglig.»

Såsom här af synes, delar författaren icke MOBERGS bäckenteori, om hvilken väl den senare också torde vara ensam. Liksom förnt med de stenkolsförande bildningarne, lemnas äfven öfversigt af de olika kritområdenas viktigaste bergarter, deras lagerföljd, fossil m. m., och till slut meddelas en tabell öfver de olika zonerna, hvarvid Malmö-områdets såsom *djupvattensbildningar* sättas vid sidan af Ystads-områdets såsom *bildningar på grundare vatten* och Kristianstads-områdets såsom *kustbildningar*. Till *danien* utan belemniter höra Saltholms-kalk, limsten och Faxekalk; dernäst äldre är *zonen med Belemnitella mucronata*, till hvilken räknas skrifkrita (djupt vatten), Köpingsandsten (grundt vatten) och Hanaskogskalk (kust); till *zonen med Actinocomax mammillatus* höra Tosterupskonglomeratet (grundt vatten) och Ignabergakalk (kust). Till *zonen med A. quadratus* höra Rödmöllalagren (grundt vatten) och de af DE GEER upptäckta lagren med denna belemnit på Ifö (kust). *Zonen med A. verus* och *A. westphalicus* är representerad genom Kullemöllamergeln (grundt vatten).

Då afsigten med arbetet endast varit att lemna en öfversigt af våra mesozoiska bildningar, är det gifvet, att det icke innehåller mycket nytt, men det torde det oaktadt blifva särdeles välkommet, såsom på ett ställe meddelande en sammanfattning af hvad som af olika författare blifvit publicerat i en mängd spridda arbeten. Af tryckfel, som förtjena påpekas, vill ref. framhålla, att de af LUNDGREN från Hörs sandsten namngifna arterna på sid. 18 till större delen erhållit ett L. i stället för LGN efter artnamnet, samt att mågtigheten af den växtförande skiffriga leran i Stanstorpsgravnen (sid. 16) angifves såsom 11—12 f(ot) i st. för 11—12 t(um), något som kan föranleda missförstånd, såvida det vidstående metertalet förbises. I redogörelsen för Ormanäsgravens lager på samma sida angifva flere af siffrorna decimeter i st. f. centimeter.

A. G. NATHORST.

Jordens historia efter M. NEUMAYRS »Erdgeschichte» utarbetad med särskild hänsyn till Nordens urverld af A. G. NATHORST. Häft. 1—2. Pris: 1 krona 50 öre häftet. Stockholm 1888. F. & G. BEIJERS förlag.

Den mångfald af frågor, som geologien och paleontologien fått till sin uppgift att behandla, har isynnerhet under de senaste årtiondena erhållit en så stor tillväxt och utsträckning, att ett försök att innesluta dem alla inom en och samma ram erbjuder de aldrr största svårigheter. Få om ens någon kan numera anses fullständigt beherska endera af dessa vetenskapers rika material, ännu mindre båda-deras. Om till följd häraf en rent vetenskaplig behandling af jordens historia icke är någon lätt uppgift, måste svårigheterna ökas ännu mera för den, som vill försöka att framställa den geologiska och paleontologiska forskningens resultat på ett verkligen populärt sätt. Det gäller härvid att framhålla och belysa alla viktiga och för den allmänna öfversigten nödvändiga frågor och åsigtcr på ett för den läsande allmänheten fullt öfverskådligt och lättfattligt sätt, medan man på samma gång icke lemhar den vetenskapliga stråten. Onekligen har NEUMAYR på ett lyckligt sätt löst denna svåra uppgift i sin nyligen utkomna »Erdgeschichte», och det kan anses såsom ett särdeles godt grepp, att detta arbete blifvit valdt till underlag för en populär framställning af jordens historia på vårt språk. Saknaden af en sådan har länge varit kännbar. Härtill kommer också, att ett annat önskuingsmål nu ändtligen lofvar att blifva en verklighet. En sammanställning af den geologiska forskningens resultat inom vårt land och de arktiska trakterna kommer att ingå såsom en hufvudsak i arbetet. Och att denna framställning kan väntas på ett fullt tillfredsställande sätt ansluta sig till sjelfva originalets innehåll, därför borgar tillräckligt öfversättarens och bearbetarens namn.

I inledningen, som behandlar *geologiens historia och grundbegrepp*, lemnas, jemte den från originalet hemtade framställningen af geologiens historia i allmänhet, en särskildt författad, utförlig och sakrik redogörelse för *den geologiska forskningen inom Sverige* från början af det adertonde århundradet till närvarande tid. Dernäst framställas efter originalet kapitlen om geologiens väsende och forskningsområden hvarjemte en kortfattad öfversigt lemnas af de geologiska systemen och af de lemningar af organiska varelser, som träffats i de hithörande aflagringarna, samt slutligen en sammanställning af bergarternas lagringsförhållanden.

Andra häftet, som i dessa dagar utkommit, omfattar hufvudsakligen den *fysikaliska geologien*, som behandlar dels jorden i dess förhållande till öfriga himlakroppar, dels hennes egen fysiska beskaffenhet. Här få vi inblick i solens, planeternas och öfriga himlakroppars beskaffenhet och blifva bekanta med de triumfer, som det meniska snillet med tillhjälp af *spektralanalysen* vunnit. Med den enkla spektralapparatus tillhjälp bestämmas beståndsdelarne i de aflägsnaste himlakroppar lika säkert och noggrannt, som de på jorden befintliga grundämnena. Vår jords tidigaste historia såväl som dess sannolikt kommande öde framställas för våra tankar. Meteoriterna, dessa budbärare till jorden från verdensrymden, framträda såsom ovederläggliga och påtagliga bevis för de af spektralanalysen uppställda satserna. I samband med meteoriterna behandlas särskildt de märkvärdiga jernblock, som af NORDENSKIÖLD uppdagades på Diskoön i Nordgrönland och om hvilka så mycket redan talats och skrivits, utan att man ännu lyckats med full visshet bestämma deras ursprung, antingen de såsom meteoriter tillförts jorden från verdensrymden eller de alstrats direkt ur jordens sköte. En plats har också inrymmts åt framställningen af NORDENSKIÖLDs åsigt om jordklotets bildning af kosmiska ämnen.

Af den *dynamiska geologien* inrymmes slutligen i andra häftet början af framställningen af vulkanerna.

Arbetet, som utgifves under 1888 och 1889 i 10 häften, är rikligt försedt med utmärkta illustrationer till större delen hemtade från originalet men delvis äfven nya och berörande speciellt svenska eller arktiska förhållanden. Samtliga äro de väl reproducerade och pryda verket, som för öfrigt i typografiskt hänseende framträder i en mycket tilltalande gestalt. Det kan icke råda mer än en mening, att detta arbete inom våra landamären skall hel-sas med ett »välkommen» och »lycka till!»

E. SVEDMARK.